

ШОСТАК ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент

ЄВРОПЕІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Українське кримінальне право увійшло у модну сучасну тенденцію до зближення національного законодавства з відповідними європейськими правовими інститутами. І от все б нічого, якби ця тенденція вписувалася і в вітчизняний досвід та здобутки законотворчості, а також мала логічний, раціональний та виважений характер.

Натомість з огляду на «європейські» новації, або можливо краще говорити про новації кримінального законодавства прийняті під прапором нібито апроксимації та гармонізації, викликають у більшості науковців щонайменше подив, а в переважній більшості негативне сприйняття таких новел. В ейфорії єврооптимізму Верховна Рада України, не зважаючи на слушні заперечення в періоді розгляду відповідної законодавчої ініціативи з «європейським» присмаком своїх структурних підрозділів, все ж керуючись політичною необхідністю (мабуть так) все ж таки приймає відповідні новації, при цьому робить це заповзято та з вражаючою швидкістю.

В середньому приймається близько 11-12 нових законів на рік (майже по 1 кожен місяць), та 34 зміни до існуючих редакції статей щороку (майже по 3 зміни на місяць). Чи можна при таких темпах криміналізації та уточненні кримінально-правових норм говорити про стабільність кримінального закону (за умови що це і є однією з найголовніших заporук якісного правозастосування)? Питання риторичне.

Слід відзначити, що «європейське» походження новацій в КК України та кримінально-правовій матерії в цілому, починаючи фактично з 2012 року, носить безсистемний, хаотичний та неповноцінний характер. Доречно в цьому аспекті згадати як зміст, так і кількість видозмін норм КК України (як Загальної, так і Особливої частини) щодо заходів кримінально-правового характеру, застосованих до юридичних осіб; спеціальної конфіскації; кримінальної відповідальності за злочини проти журналістів; кримінальної відповідальності за статеві злочини; кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, тощо.

Європейський досвід значно впливає на національне законодавство, разом з тим є підстави вбачати такі моменти як стихійність прийняття новацій, фрагментарність змін, непослідовність змін, невідповідність змін національній кримінально-правовій традиції, і в тому числі через це також низька ефективність (за показниками правозастосування та оцінкою потерпілих), що продукує зневіру у гарантуванні державою реального, а не декларованого в тексті КК України захисту своїх прав.

На прикладі навіяних європейським вектором видозмін у сфері кримінально-правового захисту прав журналістів можна прослідкувати з-поміж інших такі несуразні дії з гармонізації відповідних норм та їх інкорпорації у КК України вітчизняного законодавця. «Професійна діяльність журналіста» – дефініція безпосередньо в КК України – це один з найодіозніших аспектів при посиленні (1) та удосконаленні (2) захисту прав журналістів. Обидва Закони приймалися за поданням Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. У висновках та зауваження юридичного та науково-експертного управління взагалі не йшла мова про наявність у Законопроекті примітки до статті 345-1. Складається враження, що Законопроект був доповнений приміткою після його розгляду вказаними суб'єктами. Після вступу прийняття Закону 2015 року 14 травня, рівно через 6 днів Комітет ВР¹ раптово бачить, що примітку, яку вони планували до приєднання до статті 171, вже була прийнята з аналогічним змістом до статті 345-1.

Іншими словами, в Комітеті примітки до статей КК України стрибають із законопроекту в законопроект, і там це помічають дивом при опрацюванні наступної хвилі криміналізації.

Слід приєднатися до слушної точки зору В.М. Бурдіна, що євроінтеграція не передбачає руйнацію власної правової системи та національних правових традицій, тим паче – прямого запозичення зарубіжних кримінально-правових норм, яке часом нагадує «мавпування». Але на жаль, наш законодавець на це іноді заплющує очі, керуючись не тільки правовими факторами та здоровим глуздом.

Маємо надію, що такі скептичні висновки та оцінки новацій у кримінальному законодавстві, створюють передумови для переосмислення «проєвропейських» новацій в аспекті, який буде відповідати вітчизняній кримінально-правовій традиції криміналізації; прийняття з дотриманням правил юридичної техніки; не створювати конкуренцію кримінально-правових норм, яку має шукати як подолати правозастосовувач; буде раціональним з точки зору вже наявного обсягу криміналізації та пеналізації певного роду діянь; сприяти стабільності та наступності кримінально-правового регулювання як запоруки ефективного судочинства. Отже, метою цих тез було не критиканство, а вираження надії на те, що КК України не має бути предметом для торгів та юридичних експериментів з огляду на політичну казуїстику.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14 травня 2015 року // [Ел. ресурс] : Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-19>

¹ Подання Комітету від 20.05.2015 року / http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc_4_1?pf3511=53168

2. Закон України «Про внесення змін до кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів» від 4 лютого 2016 року // [Ел. ресурс] : Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-19>

Ключові слова: Кримінальне право, КК України, європейський вектор, новації, апроксимація, гармонізація.

Ключевые слова: Уголовное право, УК Украины, европейский вектор, новации, апроксимация, гармонизация.

Key words: Criminal law, Criminal Code of Ukraine, european trend, novations, approximation, harmonization.

ІСКЕНДЕРОВ ФІРДОВСІ ШОШАН ОГЛИ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри кримінального права

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПОКАРАННЯ ТА МЕЖІ СУДДІВСЬКОГО РОЗСУДУ

Одним із засобів протидії злочинності є притягнення осіб, винних у вчиненні злочинних діянь, до кримінальної відповідальності з призначенням покарання. І яким би не був в сучасній демократичній державі арсенал засобів кримінально-правового впливу на осіб, винних у вчиненні злочинів, найбільш типовою і цілком природною формою реагування суспільства на їх кримінальну активність залишається покарання. Водночас відмічається непослідовність і суперечливість підходів судів до індивідуалізації покарання та інших заходів кримінально-правового характеру: призначення невинуватим м'яких покарань, незастосування заходів кримінально-правового впливу, які підлягають обов'язковому застосуванню, «притягнуте» звільнення від покарання з випробуванням як наслідок невинуватимого заниження призначеного покарання. Звичайно, індивідуалізація покарання при його призначенні судом в значній мірі залежить від правового регулювання меж і засобів диференціації кримінальної відповідальності і покарання, зокрема, від регламентації санкцій норм Особливої частини КК, системи покарань, загальних і спеціальних правил призначення покарання.

В сучасних історичних умовах уявлення про межі диференціації і індивідуалізації покарання, про міру допустимості суддівського розсуду при виборі конкретного виду і розміру покарання особі, яка вчинила злочин, вимагають їх осмислення, а іноді і переосмислення. З одного боку, диференціація покарання в кримінальному законі і його індивідуалізація в правозастосовній практиці сприяють підвищенню ефективності протидії злочинності. З іншого боку, закон, який допускає надмірний суддівський розсуд при його застосуванні, створює можливості для свавільного необмеженого тлумачення. Цим обумовлюється значення